

طراحی دانشگاه بین المللی مجازی علوم دینی به منظور ارتقای قاریان و مبلغان برتر در تمامی سنین

نویسنده: نرگس خواهان یزدی^۱

پذیرش: ۱۳۹۶/۰۵/۱۹

دریافت: ۱۳۹۶/۰۴/۱۳

چکیده

همزمان با تحولات که در جهان معاصر در زمینه فراگیری علوم به صورت مجازی به وجود آمده است، روش‌های تدریس آموزش علوم دینی نیز متفاوت شده است؛ لذا ملل اسلامی سعی در تبادل اطلاعات علوم دینی به منظور پرورش مبلغان دینی دارند. در این مقاله ابتدا به ایجاد دانشگاه مجازی علوم دینی به منظور پرورش مبلغان در سطح بین الملل پرداخته شده و سپس چگونگی ثبت نام استادان و نخبگان و نیز ارائه مدرک بین المللی طرح شده است.

نتایج پژوهش نشان می‌دهد تشویق جوانان سایر بلاد به علوم دینی در فضای مجازی، صرفه جویی در چاپ و رفت و آمد بین کشورها، حمایت از تولیدات نرم افزاری سایر ملل اسلامی، استعدادیابی مبلغان سایر ملل و ساماندهی نخبگان علوم دینی، استفاده از استادان علوم دینی سایر ملل و آموزش مجازی به فراگیران، برگزاری دوره‌های آزاد برای علاقه‌مندان و برگزاری مسابقات بین المللی مجازی علوم دینی از ثمرات دانشگاه بین المللی مجازی علوم دینی برای مبلغان و قراء است

واژگان کلیدی: آموزش علوم دینی، آموزش قاریان و مبلغان، دانشگاه بین المللی مجازی

۱. کارشناس مهندسی نرم افزار و عضو هیئت علمی مؤسسه قرآنی شیفتگان وحی استان قم،

مقدمه

وحدت حوزه و دانشگاه- بنا به تعابیر مقام معظم رهبری- گمشده‌ای که باید آن را یافت تا مجموعه نظام آموزشی و علمی- فرهنگی کشور به عنوان پیکر واحد در راستای مصالح عالی‌ه اسلامی قرار گیرد. وحدت حوزه و دانشگاه یعنی وحدت در هدف و هدف این است که همه به سمت ایجاد یک جامعه اسلامی پیشرفته مستقل، جامعه امام، جامعه پیشاهنگ و جامعه الگو حرکت نمایند.

از طرف دیگر، انتقال آموزش و فرهنگ علوم دینی به نقاط دوردست و تعمیم آن در میان همه کشورها از لحاظ رفت و آمد و هزینه‌های آموزشی پُر هزینه است و بهره بردن از استادان سایر ملل و مباحثه حضوری، صرف زمان زیاد و دسترسی به کتاب و نرم افزارهای مورد نیاز فراگیران از همه کشورهای اسلامی دشوار است که با توجه به این موارد، مقاله حاضر با هدف ایجاد دانشگاه مجازی قاریان و مبلغان جهت ورود به عرصه بین الملل در نظر گرفته شده است.

در این دانشگاه مجازی، دروس مورد نیاز جهت تبلیغ دین به فراگیران آموزش داده می‌شود و حمایت از محصولات آموزشی علوم دینی مدنظر قرار می‌گیرد تا سایر ملل نیز این محصولات را داشته باشند؛ همچنین مسابقاتی در تمامی سنین و در تمامی علوم دینی از طریق سامانه این دانشگاه انجام می‌شود.

مبانی نظری پژوهش

دانشگاه مجازی محیط یادگیری مبتنی بر شبکه یا اینترنت است که امکان دسترسی به محتوای آموزشی به قاریان و مبلغان و خدماتی که به صورت همزمان و غیر همزمان ارائه می‌شود را فراهم می‌سازد. این دانشگاه فاقد ساختار فیزیکی بوده و بر فناوری‌های جدید در عرصه ارتباطات تکیه دارد. همچنین مبلغان و قاریان با رعایت شرط مهارت، در تمامی سنین می‌توانند در سامانه دانشگاه ثبت نام کنند. داوران نیز

افرادی از همه ملل اسلامی هستند که در سامانه ثبت نام میان دوره‌ای داوری، دوره‌های آموزشی سامانه و تولیدات نرم افزاری و داوری مسابقات قرآنی را بر عهده دارند.

مهم‌ترین ویژگی‌های دانشگاه مجازی شامل موارد زیر است:

- مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات و مستلزم دسترسی به اینترنت
- امکان دسترسی به دوره‌های آموزشی در هر مکان و زمانی و در گستره جغرافیایی از شهر تا کشور و قاره در قالبی انتخابی و منعطف
- ظاهر شدن تمامی عناصر تشکیل دهنده محیط دانشگاه در کلاس درس، سالن سخنرانی یا مرکز شبیه‌سازی به صورت اجزای یک سامانه مبتنی بر فناوری اطلاعات
- در دسترس عوامل و ذینفعان قرار گرفتن سخت افزار و نرم افزار به مثابه مهم‌ترین عناصر آموزشی
- تأمین زیرساختی دانشگاهی مبتنی بر فناوری اطلاعات؛ شامل عناصر پایه‌ای مثل کلاس درس، سالن سخنرانی و محوطه دانشگاهی
- تبدیل شدن دانشگاه به یک سازمان آموزشی به منظور آموزش هنر و علم تفکر به دانشجویان در عصر ارتباطات و تمرین آن. (عطاران، ۱۳۸۶: ۷۳-۵۳)

مطلب مهم دیگر، آشنایی با مزایای دانشگاه مجازی علوم دینی است که در تبیین این محسنات، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. امکان آموزش فارغ از مکان و زمان

جلوگیری از مهاجرت‌های ناخواسته و گسترش بی‌رویه کلان‌شهرها، انتقال آموزش و فرهنگ علوم دینی به نقاط دورافتاده و تعمیم آن در میان همه اقشار جامعه، پر کردن اوقات فراغت به نحو شایسته برای همه سنین، رواج پژوهش‌های بومی،

کاهش تدریجی هزینه‌های آموزشی، کاهش فراوان و تا حد حذف رفت و آمد فیزیکی به دانشگاه، کاهش زیان‌های ناشی از غیبت‌های ناخواسته دانشجویان در جلساتی از کلاس درس و حذف هزینه‌های خوابگاهی دانشجویی از جمله مزایایی این مورد است.

۲. ارتقای اثربخشی آموزش

بسته‌های خاص آموزش محتوا محور^۱ توسط گروه مجرب و چندمنظوره تهیه شده و با استفاده از فناوری چندرسانه‌ای عرضه می‌شود و پس از تأیید داوران، به عنوان دروس نیمسال تحصیلی یا دوره‌های کوتاه‌مدت قرار می‌گیرد که سرعت آموزش به قاریان با توجه به توانایی ایشان در نظر گرفته می‌شود. پیشرفت تحصیلی دانشجویان نیز در نیل به هدف‌های رفتاری آموزش مرتبط، محک زده می‌شود و بازخور آن به دانشجویان و استادان منتقل می‌شود. فرایند آموزش و محتوای آن در این نوع دانشگاه، دارای پویایی مناسبی است.

۳. قابلیت پوشش متقاضیان روزافزون آموزش

دانشگاه‌های اینترنتی و کلاس‌های مجازی قابلیت پذیرش تعداد بسیار بیشتری از دانشجویان و داوطلبین را دارا بوده و گستره پوشش آنها فارغ از مرزهای جغرافیایی است.

۴. قابلیت دسترسی به کتابخانه‌های دیجیتال

در کتابخانه‌های سنتی، تعداد نسخه‌های یک عنوان کتاب یا نشریه محدود است و در بعضی موارد پاسخگوی امانت‌گیرندگان نیست؛ اما در کتابخانه‌های دیجیتال می‌توان به تمامی منابع دسترسی داشت. کتابخانه‌های دیجیتال بیشتر دانشگاه‌های مجازی با یکدیگر پیوند اینترنتی دارند و دانشجویان می‌توانند از همه آن‌ها استفاده کنند.

روش ارائه آموزش مجازی

- قالب ارائه در دانشگاه مجازی علوم دینی می‌تواند به صورت مختلفی انجام شود؛ از جمله:
۱. روش همزمان^۱ که استادان و دانشجویان وارد اینترنت و محیط آموزشی می‌شوند. به عنوان مثال؛ قرائت قاریان برای استادان در واحد درسی صوت و لحن و تجوید که به منظور شنیدن قرائت صحیح، ضرورت دارد.
 ۲. روش غیر همزمان^۲ که ۷۵ درصد از کلاس‌های مجازی به این صورت برگزار می‌گردد. این روش به ویژه برای دانشجویانی که در نقاط دیگری از جهان دارای ساعات متفاوت یا مرکز آموزشی دیگری هستند، ارزشمند است.
 ۳. روش CBT^۳ که از طریق حافظه‌های جانبی نظیر سی‌دی عرضه می‌گردد. محتوای دروس آن را می‌توان با فناوری‌های موجود در نرم افزارهای تولید محتوا تهیه و ارائه کرد.
 ۴. روش IBT^۴ که مطالب و محتوای درسی را از طریق فناوری موجود در شبکه به صورت تحت وب ارائه می‌دهد. (Hopkins, 2004)
- البته این دو روش اخیر را می‌توان با هم ترکیب نمود و روش بهتری ارائه داد؛ به طوری که آموزش و تمرین یادگیرنده که حدود ۸۵ درصد موارد تحصیل را در بر دارد، به صورت CBT و رفع اشکال ارزشیابی که حدود ۱۵ موارد تحصیل را در بر دارد، به صورت IBT انجام گیرد. (آتشک، ۱۳۸۸)

-
1. Online
 2. Offline
 3. Computer-Based Training
 4. Internet-Based Training

پیاده‌سازی دانشگاه مجازی علوم دینی

در این پیاده‌سازی علاوه بر سخت افزار و نرم افزار، موارد زیر نیز اهمیت دارد:

۱. طراحی برنامه نوآورانه مستلزم اتخاذ فلسفه مناسب است و دیگر آن‌که شیوه‌های عملیاتی شدن مبانی فلسفی و نظری دانسته شود.
۲. سکوی ارائه محتوا توانایی پشتیبانی دروس با ویژگی‌های روش‌شناختی متفاوت را داشته باشد. به بیان دیگر، هر درس با توجه به ماهیت معرفت‌شناختی آن به صورتی ارائه شود که امکانات بحث گروهی انجام دادن برخی تکالیف شفاهی در محیط مجازی، دسترسی به منابع دانش و اطلاعات با پیش‌بینی پیوندهای متعدد و تولید محتوای مشارکتی توسط استادان و دانشجویان را فراهم سازد.
۳. از آنجا که دانشگاه مجازی و کلاس‌های آن به فناوری اطلاعات و ارتباطات پیشرفته بستگی دارد، پایگاه داده‌ها و ابزارها و وسایل مورد نیاز به گونه‌ای انتخاب شوند که قابلیت اتکا و به روز آمده شدن دائمی را داشته باشند؛ لذا زیرساخت‌های لازم از قبیل شبکه ارتباطی اینترنت پرسرعت با پهنای باند مناسب و خطوط تلفن کافی قبل از آغاز برنامه، تدبیر شود.
۴. بروز اشکالات فنی از موارد اجتناب ناپذیر در این قبیل برنامه‌هاست؛ بنابراین طراحی یک نظام پشتیبانی فنی و تربیت گروه فنی برای نگهداری و تعمیرات، ضرورت دارد.
۵. اگر کنترل کیفیت برای سازمان ارائه دهنده دارای اهمیت اساسی باشد، در عین حال توجه به نکات زیر لازم است:
 - فرایند یاددهی - یادگیری به صورت یک کل، مدنظر باشد؛ نه اینکه صرفاً مسئله‌ای پداگوژی یا فنی - مهندسی باشد.

- رهبری و هدایت فرایند یاددهی- یادگیری بر عهده اعضای هیئت علمی گذاشته شود.
- توانمندسازی دانشجویان برای مشارکت در این برنامه مورد نظر قرار بگیرد تا بتوانند مسئولیت یادگیری خود را بر عهده گیرند.
- برنامه آموزشی مدام سخت افزاری و نرم افزاری و چگونگی کار گروهی برای همه متصدیان، پیش بینی و اجرا شود.
- زنجیره ارائه بازخورد برای همه مشارکت کنندگان فراهم شود تا همه از اثربخشی برنامه مطلع شوند. (ابراهیم زاده، ۱۳۸۶: ۱۳۴-۱۱۳)

مدل ساختاری سامانه مدیریت آموزش مجازی^۱

این سامانه ناظر به دستگاهی است که امکان نمایش محتوای درسی، برقراری ارتباطات همزمان بین دانشجو و استاد، ارزشیابی و ردگیری فعالیت دانشجویان را فراهم نموده و مشتمل بر ابزارهای پایه جهت دسترسی کاربران کم تجربه در محیط همزمان است. (D'Antoni, 2006)

به طور کلی، سامانه مدیریت آموزش مجازی از منظر توانایی های عملیاتی باید واجد ویژگی های زیر باشد:

۱. ارائه منابع و مواد آموزشی در قالب محتوای آموزشی، تصاویر، ویدئو و ارجاعات به سایر منابع اطلاعاتی غیر همزمان و نیز ارزشیابی از دانشجویان
۲. فراهم سازی کار گروهی و مشترک از طریق بارگذاری فایل ها توسط دانشجویان و ارتباط با یکدیگر در انجمن ها و تالارهای گفتگو
۳. کمک و حمایت از دانشجو با فراهم نمودن امکان ارتباط بین استاد و

- دانشجو یا میان دانشجویان با یکدیگر و نیز پیش‌بینی منابع کمکی شامل اطلاعات مرتبط با دوره‌ها و پاسخگویی سؤالات متداول
۴. فراهم نمودن ابزارهایی برای دانشجویان؛ مانند دفترچه تکالیف، سررسید الکترونیکی و تقویم
 ۵. فراهم نمودن امکان خودآزمایی در قالب آزمون‌های چندگزینه‌ای با امکان بازخوردگیری و تصحیح آنی
 ۶. ایجاد امکان ارتباط بین استاد و دانشجو به شیوه‌های مختلف؛ شامل نامه الکترونیکی، صفحات مباحثه، گفتگوی مجازی به صورت همزمان و غیر همزمان یا یک نفره و چند نفره و جمعی
 ۷. مدیریت و ردگیری فعالیت دانشجویان از طریق ارائه نام کاربری و کلمه عبور، تحلیل نتایج ارزشیابی و ردگیری چگونگی استفاده دانشجو از منابع
 ۸. ایجاد ظاهر مناسب برای محیط با قابلیت سفارشی و اختصاصی شدن از طریق طراحی رابط کاربری سهل‌الاستفاده و قابل درک و بهره‌گیری از رنگ آمیزی، تصاویر گرافیکی و لوگوی متنوع
 ۹. فراهم نمودن امکان پیگیری دوره توسط دانشجو به روش‌های مختلف؛ مانند مطالعه خطی و پیوسته یا غیر خطی با ساختار چندمسیری
 ۱۰. قابلیت اعتمادسازی به منظور بکارگیری بدون تداخل و مزاحم امکانات توسط کاربران نهایی از یادگیرندگان
 ۱۱. امن بودن سامانه به منظور عدم امکان حذف یا تغییر سابقه آموزشی پیشرفت تحصیلی و منابع مرتبط در پرونده یادگیرنده توسط کاربران نامعجاز
 ۱۲. پشتیبانی فرایند یادگیری؛ مانند تأمین منابع آموزشی بر مبنای وضعیت جاری یادگیرنده، هدایت یادگیرنده در فرایند هماهنگ نمودن تاریخ‌های بازنگری و ملاقات گروهی

۱۳. ارتباط تعاملی میان یادگیرنده و سیستم به منظور خودآزمایی و ارسال پاسخ امتحانات از طریق ابزارهای مناسب و نیز ارتباط تعاملی میان یادگیرنده و آموزگار در قالب‌های صوتی - تصویری، کنفرانس تخته سیاه، چت و انجمن
۱۴. جذاب و خوشایند بودن جلوه‌های بصری و ظاهر مناسب داشتن رابط کاربران
۱۵. شفافیت به منظور اشراف یادگیرندگان بر سوابق تحصیلی و وضعیت فعلی خود با سایر یادگیرندگان در فرایند یادگیری
۱۶. ساختارمند بودن به منظور سرعت در دسترسی به اطلاعات مورد درخواست؛ شامل منابع آموزشی، مواد آموزشی، خدمات ارتباطی، عناوین امتحانی و اطلاعات تولید شده توسط سامانه به مثابه راهنمای بازخوردها
۱۷. پشتیبانی استانداردها برای توانایی استفاده از مواد آموزشی بر مبنای استانداردهایی مانند LMS^۱ یا SCROM^۲
۱۸. در دسترس بودن برای یادگیرندگان بر اساس امکانات و مقدرات آنها
۱۹. مستقل بودن از زیرساخت به منظور قابلیت اجرا داشتن بر روی طیف گسترده‌ای از سیستم عامل‌ها (Mueller and Strohmeier, 2010)
- از طرف دیگر، مهم‌ترین ذینفعان فرایندی این سامانه که ویژگی‌های آن بیان شد، قاریان و مبلغان و استادان علوم دینی و البته عموم مسلمانان و کسانی که تمایل به آشنایی با دین اسلام دارند، می‌باشد.
- أ. محتوای آموزشی
- محتوای آموزشی سامانه مطلب مهمی است که بر خلاف کلاس‌های حضوری که

مطالب در قالب کتاب، جزوه، فایل کامپیوتری و اطلاعات تکمیلی و بعد از توضیحات ارائه شده توسط به دانشجو ارائه می‌شود، در آموزش مجازی تمامی دروس در فضای مجازی تهیه و ارائه می‌شود. (D'Antoni, 2006)

همچنین به همراه مطالب استاد، می‌توان فایل‌های بسته‌بندی CBI درس مرتبط با دانشجو را ارائه داد. کار تهیه یک بسته CBI کاری تیمی است؛ در یک گروه CBI کارشناسانی شامل استاد درس با سابقه تألیف منبع درس، متخصص علوم تربیتی، فناور آموزشی، طراحی CBI و برنامه‌نویس شرکت دارند. (فیضی، ۱۳۸۲)

ب. انواع محتوای مجازی

انواع محتوای مجازی می‌تواند شامل محتوای زیر باشد:

- متنی (PDF, WORD, HTML)
- صوتی (Wma, Wave, Mp3)
- اسلاید صوتی (Power Point, Microsoft Flash, Adobe Presenter,)
- (Adobe Captivate)
- ویدئویی (Mov, Mp4, Avi, Wmv, 3gp, Mpeg)
- پویانمایی (Microsoft Flash)
- سایر برنامه‌ها (SWF). (<http://94.182.218.18/Portal/PublicKnowledge/E-Learning/ELearning.aspx>)

محتوای علوم دینی نیز با توجه به استانداردهای جهانی تولید محتوا در قالب نرم افزار در سامانه بارگذاری می‌شود و توسط هیئت داوران مورد بررسی قرار می‌گیرد؛ البته در صورتی که دارای استانداردهای آموزشی مطلوب باشد، در سامانه بارگذاری می‌شود تا عموم مخاطبین که به صورت مجازی قصد شرکت در دانشگاه را دارند، از محصولات علوم دینی استفاده کنند.

همچنین، محتوا می‌تواند به عنوان کتاب کار الکترونیکی تولید شود و دانشجویانی که در این دوره‌ها شرکت می‌کنند، بتوانند در فضای مجازی به مطالعه

کتاب پرداخته و سؤالات کتاب را پاسخ دهند و همانند کتاب کار چاپی عمل کنند. این روش به ویژه برای کودکان و نوجوانان جهت مفاهیم و تفسیر علوم دینی در قالب داستان و شعر، کاربرد دارد.

ج. فرایند تولید محتوا

اطلاعات آموزشی توسط استاد درس مربوطه در اختیار گروه قرار داده می‌شود، خروجی بعد از بازبینی نهایی توسط گروه کنترل کیفیت در اختیار استاد جهت تأیید نهایی قرار داده می‌شود و بعد از تأیید توسط هیئت داوران سامانه در بخش مربوطه قرار داده می‌شود.

در یک دسته‌بندی کلی، گروه‌های درگیر در فرایند تولید محتوا همراه با وظایف هر گروه، در ادامه تبیین می‌شود:

- گروه تولید محتوا؛ تولید محتوای دروس دیجیتال و در اختیار قرار دادن صدای استاد، متون، تصاویر، نمودارها، جدول‌ها، تمرین‌ها، ایده‌ها و سایر موارد آموزشی مورد نیاز در اختیار گروه سازنده. (D'Antoni, 2006)
- گروه کنترل کیفیت؛ نظارت بر صحت علمی، کیفی و ویرایشی مطالب به منظور ارتقای کیفیت و حذف خطاهای دیجیتالی در دروس تولید شده
- گروه استادان و اعضای هیئت علمی؛ آماده‌سازی اطلاعات مورد نیاز و ضبط صدای استاد توسط استاد
- گروه مدیریت و برنامه‌ریزی تولید؛ نظارت، سیاست‌گذاری و ارائه بهترین روش جهت انجام فرایند تولید و نیز ایجاد ارتباط استاد با گروه تولید توسط مدیریت. (باستان‌فر، ۱۳۸۸)

د. ثبت نام داوران، مبلغان و قاریان

در این شیوه ثبت نامی، افراد رزومه خود را در سامانه بارگذاری می‌کنند؛ به عنوان مثال،

متقاضیان داوری پس از تأیید احراز صلاحیت، به عنوان داور پذیرفته می‌شوند؛ همچنین افرادی که مایل هستند به عنوان داور ثبت نام کنند، دوره تربیت داور را ثبت نموده و پس از گذراندن دوره، می‌توانند به داوری بپردازند که نیازمند گذراندن پیش‌نیازهای مشخص شده در دوره تربیت داور است.

متقاضیان قرائت نیز در تمامی سنین می‌توانند در این سامانه ثبت نام کنند و مسئولیت برگزاری دوره‌های متقاضیان نیز بر عهده سامانه قرار دارد. در این سامانه، افراد در گروه سنی مجزا ساماندهی شده و سپس برای هر گروه، آموزش مورد نیاز را در قالب دوره‌های کوتاه‌مدت یا دانشگاهی طی می‌کنند و پس از قبولی، به شرکت کنندگان مدارک بین‌المللی اعطا می‌شود.

همچنین متقاضیان تبلیغ، رزومه خود را در سامانه بارگزاری کرده و پس از احراز شرایط لازم، به سایر کشورها جهت تبلیغ دین اسلام، گسیل می‌شوند؛ اما در صورت عدم احراز شرایط در عین علاقه‌مندی، در دوره‌هایی که سامانه برای مبلغین در نظر گرفته است، شرکت کرده و پس از دریافت مدرک به سایر کشورها فرستاده می‌شوند.

فعالیت‌های قرآنی نظام آموزش و پرورش

در این قسمت به برخی فعالیت‌های حوزه قرآن در نظام آموزش و پرورش با رویکرد آماری پرداخته می‌شود:

- مرکز دار القرآن: این مرکز در سال ۱۳۷۷ با مصوبه شورای عالی آموزش و پرورش در سراسر کشور راه‌اندازی شد و در مدتی کمتر از ۱۰ سال به ۶۵۰ مرکز رسید. در سال ۱۳۸۸ در پی ایجاد مدارس قرآن، فعالیت آن کمرنگ شد؛ اما در سال ۱۳۹۲ فعالیت آن گسترش یافت و هم اکنون به ۷۲۰ مرکز توسعه یافته است.
- طرح نور (نهضت ملی حفظ قرآن کریم): در پی بیانات مقام معظم رهبری

مبنی بر پرورش ۱۰ میلیون حافظ، این طرح در سال ۱۳۹۰ به منظور اجرا در تمامی مدارس داخل و خارج از کشور ابلاغ شد. طرح نور در تمامی مدارس ابتدایی و متوسط اجرا می شود و از ابتدای راه اندازی آن تاکنون، تعداد ۴ میلیون و ۹ هزار نفر قرآن آموز دانش آموز و ۹۹۳ هزار نفر قرآن آموز فرهنگی ثبت نام و موفق به گذراندن دوره آن شده اند.

- طرح نورباران (حفظ موضوعی قرآن کریم): به منظور بهره گیری و انس با قرآن کریم، این طرح در سال ۱۳۹۲ به صورت آزمون و در سال ۱۳۹۳ در مقطع متوسطه و در سال ۱۳۹۴ در تمامی مقاطع و پایه ها اجرا شد و بالغ بر یک میلیون و ۲۰۰ هزار دانش آموز در این طرح شرکت کردند.
- مدرسه قرآن: به آن دسته مدارس اطلاق می شود که دانش آموزان مستعد و علاقه مند علاوه بر برنامه درسی و ساعات مقرر، در جدول برنامه درسی دوره ها و رشته های مختلف تحصیلی به صورت ویژه ای به آموزش های قرآنی می پردازند. در حال حاضر، تعداد ۲۲۰۰ مدرسه قرآنی در کشور فعال هستند.
- محافل تلاوت نور (استماع قرائت): در پی بیانات مقام معظم رهبری نسبت به برگزاری محافل انس با قرآن کریم و به منظور شکوفایی استعدادها و تشویق دانش آموزان برای گسترش فرهنگ قرائت و تلاوت قرآن، این برنامه تدوین شد.
- گروه های همخوانی قرآن کریم: این طرح در سطح مدارس و از سال ۱۳۹۲ با ارسال بخشنامه آغاز شد و دانش آموزان منتخب در بین مدارس و مراکز دار القرآن الکریم سراسر کشور شناسایی و جهت اجرای همخوانی به محافل و مجالس معرفی می شوند.
- طرح آموزش عملی نماز: در این برنامه آموزگان دوره ابتدایی، اوقاتی از برنامه

روزانه خود را با بهره‌گیری از روش‌های مفید، متنوع و سودمند به آموزش عملی نمایم اختصاص داده و با آموزش افعال و اذکار نماز، تأثیر بیشتری بر کودکان گذاشته و این اوقات را به لحظات فرح‌بخش انس با خدا برای دانش‌آموزان تبدیل می‌کنند. (<http://www.mums.ac.ir/elearning/fa/ecourse>)

در کنار این مراکز قرآنی، نهادهای مختلفی نیز به حوزه تبلیغ دین در داخل و خارج از کشور می‌پردازند که تنها به دو نمونه اشاره می‌شود:

- معاونت تحقیق و امور فرهنگی: برخی اهداف این حوزه عبارت است از ارائه آموزش‌های کاربردی به نیروهای حوزوی به منظور حضور کارشناسانه تبلیغی در سطوح مختلف جامعه و نظام، اعزام مبلغان در دوره‌های بلندمدت و کوتاه‌مدت برای داخل و خارج از کشور، حمایت سازمانی از مبلغان و ساماندهی نیروهای غیر روحانی در عرصه تبلیغ؛ مانند مداحان و مبلغات. (http://mobaleghan.com/page/%D8%AD%D9%88%D8%B2%D9%87_9632)
- برنامه سیمای سمت خدا: این برنامه با حضور کارشناسان مذهبی و اجرای زنده از برنامه‌های جذاب در حوزه تبلیغات دینی در داخل کشور به شمار می‌رود.

دوره‌های علوم دینی

در این سامانه، دوره‌هایی برای همه مخاطبین داخلی و خارجی در نظر گرفته شده است که دسته‌بندی دوره‌ها به صورت زیر است:

- گروه سنی ۶-۳ سال: آموزش در قالب شعر و داستان
 - گروه سنی ۱۲-۷ سال: آموزش در قالب مفاهیم قرآنی و قرائت
 - گروه سنی ۱۲ سال به بالا: ادامه تحصیل در سطوح دانشگاهی
 - دوره‌های کوتاه‌مدت: برای عموم مردم
- از طرف دیگر، مدارک بین‌المللی برای افرادی که در دوره‌های این سامانه شرکت می‌کنند، بر اساس سطح آموزش به فراگیران صادر می‌شود؛ البته به

محصولاتی که در سامانه بازگذاری می شود و مورد تأیید هیئت داوران قرار بگیرد نیز مدرک بین المللی محصول داده می شود، چرا که هر محصولی باید استانداردها و مجوزهای داخلی کشور تولید کننده و مجوز عرضه در حوزه بین الملل را دارا باشد.

در ادامه به معرفی برخی از مدارک علوم دینی در کشور پرداخته می شود:

- ارزیابی قاریان و مدرسان قرائت قرآن کریم: ساماندهی و تعیین جایگاه و رتبه قاریان و مدرسان قرآن بر اساس مهارت های نظری و عملی و به تعبیر مقام معظم رهبری، تعیین حد قاری بر اساس مجموعه ای از ضوابط مشخص شده، ارزیابی می شود. در همین راستا مراحل رشد و ارتقای قراء و معلمین و تشویق و جهت دهی کاران قرآنی کشور به سمت آن و آنچه ایده آل این عرصه است و در ادامه، مقرر کردن حمایت ها و امتیازاتی که برای برگزیدگان این حوزه و تسهیل خدمت رسانی دستگاه های مختلف به قراء، ذیل عنوان ضرورت ها قابل بیان است.

<http://www.isna.ir/news/96010300649>

- اعطای مدرک در حوزه مدارک آموزش عمومی توسط سازمان دار القرآن الکریم: آموزش عمومی در حوزه های قرائت قرآن، روخوانی، روان خوانی، ترجمه و مفاهیم سطح یک و دو، تفسیر شامل طرح های نسیم حیات، بینات، تبیان و بیان و مدارک رشته حفظ قرآن شامل طرح های حفظ اجزای چندگانه، حفظ نیروهای مسلح، معافی و ارتقای کارکنان دولت است.

- اعطای مدرک در حوزه مدارک آموزش تخصصی توسط سازمان دار القرآن الکریم: این حوزه شامل رشته های مختلفی از جمله روخوانی، روان خوانی، ترجمه و مفاهیم، تجوید، صوت و لحن، تفسیر، حفظ و تربیت معلم پیش دبستانی به صورت مدرک معلمی و مدرسی است. منظور از مدرسی، آموزش کسانی است که روش تدریس این دروس را به معلمان آموزش می دهند.

- اعطای مدرک در حوزه تربیت ممتحن توسط سازمان دار القرآن الکریم: در دوره‌های تربیت معلم به افرادی جهت برگزاری آموزن‌های شفاهی نیاز است که دوره تربیت کادری متخصص برای آن در استان‌ها طراحی شده که نیاز به اعزام افراد از مرکز جهت اخذ آزمون‌های روش تدریس و قرائت نباشد؛ این افراد با عنوان ممتحن شناخته می‌شوند.
- اعطای مدرک در حوزه داوری قرآن توسط سازمان دار القرآن الکریم
- اعطای مدرک تخصصی حافظان قرآن کریم توسط سازمان دار القرآن الکریم: این مدرک همراه با امضای رئیس سازمان تبلیغات اسلامی و وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی بوده و به پنج رده تقسیم شده و معادل مدارک، کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا است و در ادارات دولتی قابل استفاده می‌باشد. (<http://arzyabi.shora.ir>)

مسابقات علوم دینی

مسابقات علوم دینی با هدف تعیین بهترین قاری، انتخاب قاریان برتر جهت تشکیل گروه قرآنی، بزرگداشت روز خاص، ترویج و توسعه و گسترش علوم دینی در فضای مجازی و شرکت در مسابقات بین‌المللی برگزار می‌گردد.

از جمله شرایط شرکت کنندگان در این مسابقات، بهره‌مندی از سطح مهارتی و توانایی متقاضیان شرکت در مسابقه و سن و تعداد گروه‌ها و نفرات است که بودجه آن در مسابقات رسمی به صورت مصوب شده و در مسابقات غیر رسمی از طریق نهادها، سازمان‌ها و علاقه‌مندان به مباحث قرآنی یا اعضای شرکت کننده در مسابقات تأمین می‌شود. همچنین مکان و زمان برگزاری مسابقات در زمان‌های اعلام شده در طول سال و به صورت مجازی و یا در مرحله نیمه نهایی به صورت مجازی برگزار می‌گردد.

امکانات و تجهیزات لازم به منظور شرکت در مسابقات دینی از طریق سامانه اطلاع رسانی مسابقات تأمین می‌شود و داوران مسابقه نیز کارشناسان حوزه علوم دینی هستند که در سطوح مختلف سنی توسط سامانه پذیرفته می‌شوند و یا داورانی هستند که دوره‌های مربوطه را از طریق سامانه، طی کرده باشند. از جمله مهم‌ترین مسابقات قرآنی که در نظام آموزش و پرورش اجرا می‌شود، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- مسابقات قرآن دانش آموزی: این مسابقات با شرکت بیش از ۴ میلیون دانش آموز و در رشته‌های قرائت، حفظ، مفاهیم و تفسیر برگزار می‌شود و در زمره فعالیت‌های پرورشی قرار می‌گیرد.
- مسابقات قرآن فرهنگیان: این مسابقات برای اولین بار در سال ۱۳۹۵ در مشهد و با حضور ۲۵۶ فرهنگی در رشته‌های حفظ قرائت قرآن کریم برگزار شد؛ مسابقاتی که از فعالیت‌های تحولی این حوزه به شمار می‌رود.
- مسابقات بین المللی دانش آموزی: این مسابقات در سطح دانش آموزان جهان اسلام و از جمله رویدادهای مهم وزارت آموزش و پرورش است که تاکنون چهار دوره آن در دو رشته حفظ و قرائت برگزار شده و دوره پنجم نیز پس از ۲۰ سال تأخیر احیا شده و در سال ۱۳۹۶ برگزار می‌شود.
- مسابقات اذان، احکام و انشای نماز دانش آموزی: این مسابقات در چهار مرحله آموزشگاهی، منطقه‌ای، استانی و کشوری و با حضور دانش آموزان پسر و دختر دوره متوسطه دوم و مسابقات اذان، ویژه پسران برگزار می‌گردد و همه ساله بیش از ۲ میلیون نفر در سطح مدرسه تا مرحله کشوری، در این مسابقات شرکت می‌کنند.
- برنامه اسرا: این برنامه با رویکردهای مسابقه تقلیدی از قرائت شرکت کنندگان از برنامه‌های سیمای شبکه قرآن است.

<http://www.mums.ac.ir/elearning/fa/ecourse>

مطالعه موردی: جدول دوره‌ای مسابقات

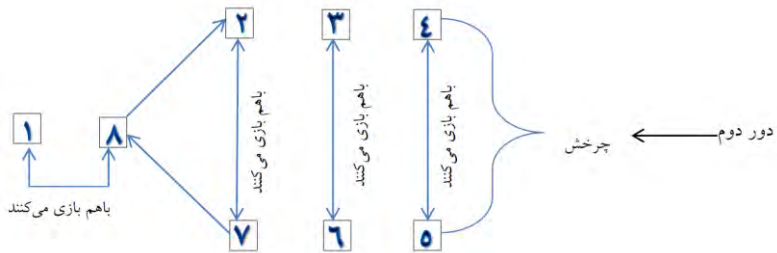
در انتهای این پژوهش، یکی از منصفانه‌ترین اشکال برگزاری مسابقات قرآنی که جدول دوره‌ای است، با توجه به اهمیت آن تبیین می‌شود.

از جمله مزایای این روش می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- مشخص شدن رتبه‌بندی تمامی شرکت کنندگان در پایان مسابقه
 - طولانی بودن فصل مسابقات
 - بهره‌مندی از انگیزه تمرین میان شرکت کنندگان در طول فصل مسابقه
 - زمان‌بندی و از پیش تعیین شدن برنامه دقیق مسابقه
- در ادامه و به منظور فهم بهتر این روش از مسابقه، در قالب یک مثال مسابقه عینی که تعداد شرکت کنندگان یا گروه‌ها در جدول دوره‌ای زوج باشد، مراحل ترسیم و اجرا تشریح می‌شود:
- اگر تعداد شرکت کنندگان برابر با ۸ باشد، اولین دوره مسابقات به صورت زیر خواهد بود:

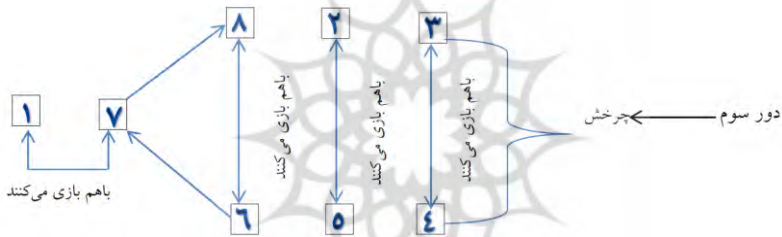


بر این اساس در اولین دوره، شماره‌های (۱و۲)، (۳و۴)، (۵و۶)، (۷و۸) با هم مسابقه می‌دهند:



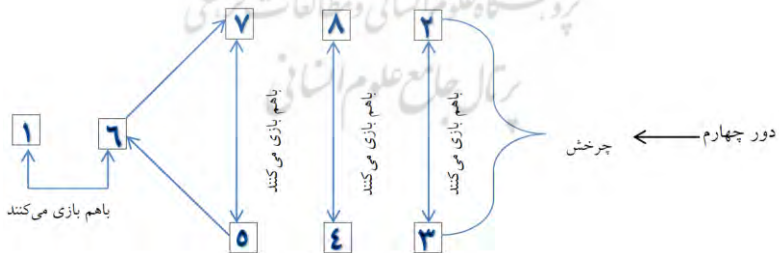
نمودار ۲: دور دوم مسابقه

در دور دوم، شماره‌های (۱و۸)، (۲و۷)، (۳و۶)، (۴و۵) با هم مسابقه می‌دهند:



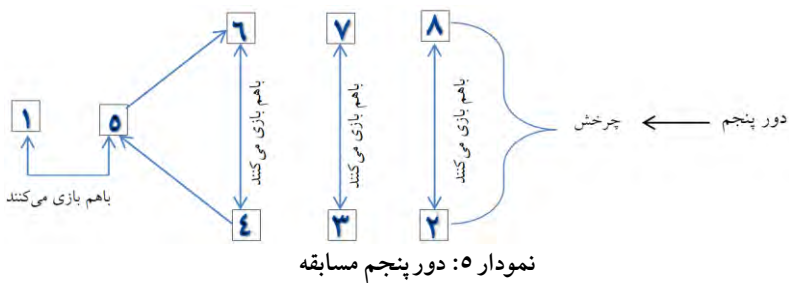
نمودار ۳: دور سوم مسابقه

در دور سوم، شماره‌های (۱و۷)، (۲و۸)، (۳و۵)، (۴و۶) با هم مسابقه می‌دهند:

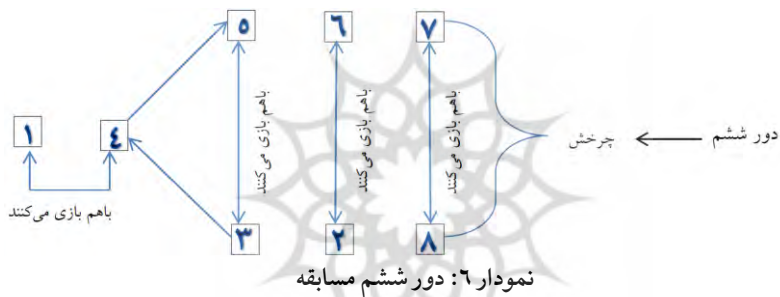


نمودار ۴: دور چهارم مسابقه

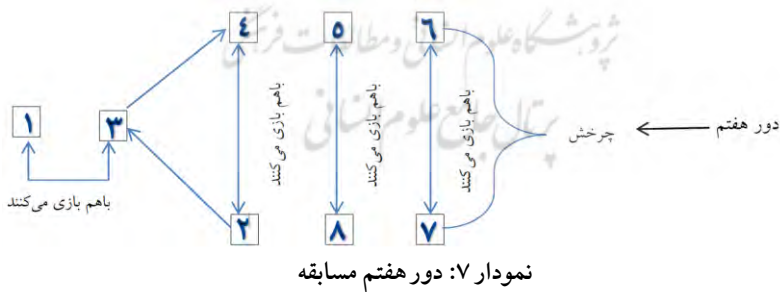
در دور چهارم، شماره‌های (۱و۶)، (۲و۷)، (۳و۵)، (۴و۸) با هم مسابقه می‌دهند:



در دور پنجم، شماره‌های (۱و۵)، (۶و۴)، (۳و۷)، (۸و۲) باهم مسابقه می دهند:



در دور ششم، شماره‌های (۱و۴)، (۳و۵)، (۶و۲)، (۷و۸) باهم مسابقه می دهند:



در دور هفتم، شماره‌های (۱و۳)، (۲و۴)، (۵و۸)، (۶و۷) باهم مسابقه می دهند:

طریق محاسبه نتیجه مسابقات نیز به این صورت است که برای ثبت نتیجه مسابقات، جدول ویژه ای ترسیم می شود. در این جدول که در زیر نمایش داده شده، نام شرکت کننده در ستون افقی و عمودی جدول ثبت شده و خانه مربوط به شرکت کننده هاشور زده می شود.

جدول ۱: جدول ویژه مسابقات

| | ایران | عربستان | مصر | لیبی | تونس | عراق | اردن | آلمان |
|---------|-------|---------|-----|------|------|------|------|-------|
| ایران | | | | | | | | |
| عربستان | | | | | | | | |
| مصر | | | | | | | | |
| لیبی | | | | | | | | |
| تونس | | | | | | | | |
| عراق | | | | | | | | |
| اردن | | | | | | | | |
| آلمان | | | | | | | | |

از طرف دیگر، به منظور تعیین پیشرفت شرکت کنندگان، بعد از هر مسابقه کارنامه ای برای افراد صادر می شود تا از نظر کارشناسان، نقاط قوت و ضعف خود را برای آمادگی بیشتر در مسابقات بعدی بشناسد.

روش ثبت امتیازات نیز به این صورت است که در مسابقات، دوره‌های پس از برگزاری هر دوره و نتایج هر دور مسابقه طبق قرارداد مشخص می‌شود و به نتایج کسب شده توسط شرکت کنندگان، امتیازاتی تعلق می‌گیرد؛ به عنوان مثال در هر مسابقه، مفاهیم امتیاز ۳ برای نمرات ۲۰-۱۸، امتیاز ۲ برای نمرات ۱۸-۱۶ و امتیاز ۱ برای نمرات ۱۶-۱۴ است.

بر این اساس و با توجه به تعداد گروه‌های شرکت کننده، جدولی برای ثبت امتیازات در نظر گرفته می‌شود که دارای ستون‌هایی است و در هر ستون، موضوع درج می‌شود. این ستون‌ها از سمت راست نامگذاری می‌شود و ترتیب آن به صورت زیر است:

جدول ۲: ثبت امتیازات

| ردیف | اسامی شرکت کنندگان | تعداد مسابقه | تعداد امتیازات قابل قبول | امتیازات غیر قابل قبول | جمع امتیازات |
|------|--------------------|--------------|--------------------------|------------------------|--------------|
| | | | | | |

- رتبه با ردیف شرکت کنندگان در اولین ستون جدول ثبت می‌شود.
- اسامی شرکت کنندگان در ستون دوم وارد می‌شود که ممکن است پس از برگزاری هر دور و کسب امتیازات مربوط به شرکت کنندگان، جابجایی صورت گیرد.
- در ستون سوم جدول به تعداد مسابقات مربوط می‌شود.
- در ستون چهارم تعداد امتیازات قابل قبول وارد می‌شود.
- در ستون پنجم تعداد امتیازات غیر قابل قبول وارد می‌شود.
- در ستون ششم، جمع امتیازات هر گروه ثبت می‌شود. (میرزاده، ۱۳۹۱: ۳۱)

نتیجه‌گیری

از نتایج این پژوهش، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- ارائه آموزش نیروی انسانی مورد نیاز به مدیران مرکز، استادان و مشاوران مراکز مجری آموزش مجازی و عوامل اجرایی در زمینه فناوری اطلاعات و ارتباطات، مدیریت و برنامه‌ریزی در آموزش مجازی، روش‌ها و فنون کار در کلاس‌های رفع اشکال و پیشرفت تحصیلی فراگیران و نیز روش‌های استفاده از سامانه
- ارائه الگوی مناسب بهره‌گیری مطلوب از فناوری‌ها و رسانه‌های آموزشی به منظور غنی‌سازی منابع آموزش مراکز علمی
- تعریف نیازهای فراگیران و فراهم نمودن زمینه و شرایط لازم و تعریف منابع لازم به منظور برآورده کردن نیازهای آنها با بهره‌گیری از شیوه‌های متنوع آموزش مجازی
- رشد و گسترش تألیف و آماده‌سازی کتاب‌های خودآموز بر اساس نیاز آموزشی مراکز مجری و ارتقای کیفیت محتوای آموزشی آنها
- ایجاد بستر ارتباطی مناسب شبکه‌های محلی متصل به اینترنت و راه‌اندازی مرکز داده‌ها مطابق با استانداردهای متعارف
- جذب نیروی انسانی مجرب و آشنا با نگهداری ساماندهی نرم افزارها و پایگاه‌های داده با محتوای چندرسانه‌ای
- طراحی و تولید سامانه نرم افزارهای موجود شامل سامانه تولید محتوای الکترونیک، سامانه مدیریت دوره مجازی و سامانه مدیریت آموزش مجازی
- تولید محتوای الکترونیکی با تکیه بر رسانه‌های دیداری و سامانه‌های تعاملی با توجه به شناخت فراگیران سامانه در انطباق با استانداردها و

الگوهای قابل قبول و آشنایی با استانداردهای آموزش الکترونیکی و توجه به روند تغییرات آن

- طراحی کمیته برگزاری مسابقات در تمامی مراحل ثبت نام، مسابقات، داوری و کارنامه مسابقات
- صدور مدارک بین المللی و تهیه نرم افزارهای علوم دینی
- ساماندهی مبلغان جهت اعزام تبلیغی به کشورهای مقصد.

فهرست منابع

۱. آتشک، محمد (۱۳۸۸). مدل‌های طراحی آموزش مجازی. دومین کنفرانس بین المللی شهر الکترونیک. تهران: پژوهشکده فناوری اطلاعات و ارتباطات جهاد دانشگاهی.
۲. ابراهیم‌زاده، عیسی (۱۳۸۶). انتقال از دانشگاه آموزش از راه دور سنتی به دانشگاه مجازی: نوآوری و چالش تغییر (مطالعه موردی). پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی. شماره ۴۳: ۱۳۴-۱۱۳.
۳. باستان‌فر، امیره (۱۳۸۸). بررسی روش‌های موجود تولید محتوای آموزش الکترونیکی و شیوه‌های مؤثر در فرایند تولید. اولین کنفرانس دانشجویی آموزش الکترونیکی. تهران: دانشگاه علم و صنعت.
۴. عطاران، محمد رضا (۱۳۸۶). دانشگاه مجازی: بازخوانی روایت‌های موجود. پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی. شماره ۴۳: ۷۳-۵۳.
۵. فیضی، کامران (۱۳۸۲). مسائل و راه‌کارهای تشکیل دانشگاه‌های اینترنتی در ایران. مطالعات مدیریت (بهبود و تحول). دوره ۵. شماره ۳۸-۳۷: ۱۳۴-۱۱۷.
۶. میرزاده، میرمسعود (۱۳۹۱). جدول مسابقات ورزشی. تهران: شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی.

7. D'Antoni, Susan (2006). **The Virtual University: Models and Messages Lessons from Case Studies**. UN: UNESCO.
8. Hopkins, John (2004). **International Society for Technology Education**. London: Rutledge
9. http://mobaleghan.com/page/%D8%AD%D9%88%D8%B2%D9%87_9632
10. Mueller, Daniel. and Stefant Strohmeier (2010). **Design Characteristics of Virtual Learning Environments: An Expert Study**. International Journal of Training and Development: Vol. 14 (Issue. 3): 209-222.
11. <http://arzyabi.shora.ir>
12. <http://www.isna.ir/news/96010300649>
13. <http://www.mums.ac.ir/elearning/fa/ecourse>
14. <http://94.182.218.18/Portal/PublicKnowledge/E-Learning/ELearning.aspx>